

How to cite: Kostenko, L., Spolska, O., & Tsoi, M. (2023). Art as a Means of Shaping Civic Identity: Pedagogical Approach. *Global Innovations and Collaborative Solutions in Contemporary Science* (pp. 123-127). Futurity Research Publishing.
https://futurity-publishing.com/international_conference_3/

Art as a Means of Shaping Civic Identity: Pedagogical Approach

Мистецтво як засіб формування громадянської ідентичності: педагогічний підхід

Костенко Людмила Василівна¹, Спольська Олена Володимирівна², Цой Микола Павлович³

¹ кандидат педагогічних наук, професор, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин, Україна, lusy07@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-9846-2259>

² доктор філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво, асистент, кафедра театрального мистецтва, факультет мистецтв, провідний фахівець ректорату Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна, olenadovbush84@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2397-2035>

³ кандидат технічних наук, доцент, Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, м. Київ, Україна, pntsoy22@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4353-733X>

Accepted: October 31, 2023 | **Published:** November 14, 2023 | **Language:** Ukrainian

Abstract

The study explores the role of art as a factor in shaping civic identity. Visual art has the ability to clearly denote the ethnic belonging of Ukrainians. The main results indicate that the fusion of civic and artistic elements can integrate the essential parameters of Ukrainian existence as a whole and foster meaningful connections between individuality and ethnic community. Theoretical development of the topic employs methods of synthesis, analysis, information gathering, and generalization. The research aims to substantiate the necessity for Ukrainians to pursue directions in civic preservation

and national construction, which constitute a potent potential of cultural heritage – traditions and artistic language. In the conclusions, it is argued that the study of Ukraine's artistic heritage serves as a means of shaping civic identity and appears relevant and essential in contemporary conditions.

Keywords: art, identity formation, pedagogical approach, shaping tools.

Вступ

У сучасному глобалізованому світі ідентичність та приналежність є дискусійним, багатовимірним та об'єднуючим питанням. Для кожної країни це питання також є дуже специфічним. Для України, наприклад, питання расової ідентичності та її відображення в мистецтві та культурі апріорі не є актуальним. В Україні наразі зростає кількість проєктів, які аналізують гендерну ідентичність, особливо жіночу.

Поняття ідентичності набуває нового значення, оскільки окреслює взаємодію між особою чи спільнотою та конкретним середовищем. Ця взаємодія відбувається у постійному пошуку нових контекстів комунікації, де відмінність, гетерогенність і збереження «автентичності» набувають особливого значення.

Поняття «ідентичність» лише нещодавно почало активно використовуватися у вітчизняній науковій літературі. Цей термін рідко вживається в мистецтвознавстві. Зазвичай його використовують у філософії, політології та соціології.

Водночас проблема ідентичності в мистецтві відіграє дуже важливу роль у західному світі. Відображення ідентичності в мистецтві – одне з найскладніших питань. Міфи, образи, символи та архетипи є важливими інструментами в цьому процесі. З їхньою допомогою глядач конструює нові стереотипи та асоціації або згадує старі. Іншими словами, мистецтво стає одним з найпотужніших інструментів формування та закріплення певної ідентичності. Особливість мистецтва полягає в тому, що воно візуалізує мовні та просторові міфи і легенди, акцентуючи увагу на тому, що є найважливішим, актуальним і доречним.

Ідентичність – це водночас сукупність властивостей особистості, які уможливають реалізацію самототожності та автентичності. Формування сучасного змісту ідентичності відбувалося в русі філософської думки від філософії свідомості до філософії комунікації, через тривалу трансформацію категорій, що визначають ідентичність: тотожність і відмінність, зовнішнє і внутрішнє, одиничне і множинне. Найбільш прийнятним способом аналізу такого складного явища, як ідентичність, є представлення концепту в рамках фреймової моделі, яка забезпечує процес організації, конструювання та представлення знань.

Ідентичність і компетентність у діяльності вчителя перетинаються між собою, вони взаємопов'язані, постійно змінюються і оновлюються, зберігаючи свою індивідуальну і соціальну природу.

Поняття ідентичності ґрунтується на сприйнятті вчителем самого себе та своєї діяльності.

Ідентичність є складовою самопізнання та самоідентифікації вчителя і сприяє його професійному розвитку як механізм соціалізації особистості, відчуття професійного самовизначення та єдності з професією і представниками конкретних професій.

Питання ідентичності, включаючи етнічну, національну та громадянську ідентичність, будуються в педагогічній освіті таким чином, щоб привести до чіткого розуміння цих базових понять.

Результати дослідження

Велика кількість дослідників аналізують мистецтво як засіб формування громадянської ідентичності. Зокрема, Chervonyi (2023) зазначає, що питання визначення громадянської ідентичності в сучасному світі є однією з головних тем дискусій як у науці, так і в повсякденному

житті. Наприклад, Kasyan (2018) аналізує роль мистецтва в контексті формування національної ідентичності, зокрема етнічної та громадянської. Khokhlov (2021) підкреслює, що навчання через мистецтво, враховуючи особливості сучасного мультикультуралізму, формує особистість студента як частину соціуму, що є базовим структурним елементом усієї нації. Kravchenko (2023) виокремлює чотири основні організаційно-педагогічні умови, які, проявляючись у складних комбінаціях, забезпечують формування громадянської ідентичності британських студентів. Макагова (2020) стверджує, що, незважаючи на важливість проблеми формування громадянської ідентичності особистості в освітньому процесі, на сучасному етапі існують певні протиріччя між зростаючою потребою у підтримці розвитку громадянської ідентичності молоді та недостатнім використанням психолого-педагогічних ресурсів закладів вищої освіти для вирішення цього питання. Petrovska (2017) з'ясовує, що природа громадянської ідентичності характеризується організаційними витоками, а тому запропонувала розглядати громадянську ідентичність особистості як різновид організаційної ідентичності. Pometun (2023) запропонувала дидактичне формування ідентичності людини, що складається з когнітивного, афективного, ціннісного та активно-поведінкового елементів, знання та розуміння основних понять громадянства, цінностей і ставлень, умінь і навичок як структурних компонентів. Tokareva & Chizhikova (2021) визначили перелік показників знань, умінь, навичок і ставлень, що забезпечують формування української національної та громадянської ідентичності під час навчання історії та громадянської освіти учнів різного віку. Udovichenko (2022) акцентувала увагу на особливостях культурно-національної ідентичності та основних шляхах її формування. Zinenko (2018) визначила основні складові сучасного мистецтва, дослідила приклади концептуальних рішень виставок, присвячених расовій ідентичності.

Естетична свідомість – форма суспільної свідомості, що реалізується як художньо-емоційне освоєння дійсності через естетичні почуття, переживання, оцінки, смаки та ідеали, які концентруються і узагальнюються в художній творчості та естетичних поглядах.

Вона формується на основі естетичної практики в ході історичного розвитку суспільства. Її основними елементами є естетична емоція – особливе почуття задоволення, яке відчуває людина під час сприйняття прекрасного в дійсності або у творі мистецтва; естетичний смак – здатність людини правильно оцінювати прекрасне, відрізнити істинно прекрасне від неестетичного; естетичний ідеал являє собою те, що людина вважає прекрасним, чого вона прагне, на що людина дивиться і що бачить. Естетичний ідеал – це ознаки краси в поведінці та вчинках людини (ставлення до праці та суспільства, манери та доглянутість, форми спілкування з людьми).

У кожної людини має бути, здавалося б, проста мета існування – стати громадянином конкретної держави.

Громадянин є людиною, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мови та інших ознак, яка проживає на території держави, з юридичними правами й обов'язками відповідно до законів держави та несе відповідальність перед державою і суспільством.

Але чи відображає формальне визначення громадянина його особистість, характер і роль у суспільстві? Якщо говорити про носіїв культури, то можна виокремити основні риси громадян:

- повага до минулої і теперішньої історії та цінностей своєї Батьківщини і громадянської держави;

- повага до прав інших людей і прагнення виконувати свої обов'язки;
- культура поведінки високого рівня і готовність поширювати її на інших членів суспільства;
- характер із загальнолюдськими моральними та духовними цінностями;
- високий рівень освіти, готовність розвиватися і вчитися;
- прагнення до культурного і духовного розвитку своєї особистості, суспільства і нації в цілому;
- усвідомлення патріотичних принципів та обов'язків.

Мистецтво має найбезпосередніший стосунок до культури людської чуттєвості та до цілісного благополуччя людини у світі. Зокрема, можна виділити такі відмінні риси мистецтв та їхні особливі завдання у вихованні та навчанні громадянської ідентичності:

- формування особистості людини, її ціннісних орієнтацій, досвідченого пізнання, креативності та творчого потенціалу;
- естетичне ставлення до дійсності та мистецтва;
- розуміння учнями світоглядних, мистецьких цінностей і актуальності мистецтва та мистецтв;
- розвиток здатності сприймати й інтерпретувати твори мистецтва, висловлювати особисте ставлення до них, обстоювати свої думки та оцінки;
- формування сукупності знань та уявлень про природу, види та жанри мистецтва;
- розвиток мистецьких інтересів, смаків, моральних та естетичних ідеалів, потреб у мистецькій самореалізації та духовно-естетичному саморозвитку відповідно до здібностей і вікового етапу розвитку особистості;
- розширення і збагачення художньо-естетичного досвіду, набуття мистецьких навичок у практичній діяльності, формування мистецької компетентності;
- спроможності орієнтуватися в набутих мистецьких знаннях і навичках, готовності використовувати набутий досвід у самостійній діяльності відповідно до загальнолюдських естетичних цінностей і власної духовно-ідеологічної позиції.

Висновки

Сучасний світ характеризується змінами, пов'язаними з глобалізацією. Він ґрунтується насамперед на економічному зростанні та цифровізації людського життя, що позбавляє людей розвитку їхніх сенсорних, естетичних і духовних здібностей, можливості емоційно сприймати реальність. Одночасно з естетичним спустошенням сприйняття дійсності, знижується й активність громадян.

Саме мистецтво, як частина художньо-естетичної освіти, має розумітися з урахуванням значущості у вихованні особистості учня, у формуванні його здатності пізнавати навколишній світ і розуміти, як влаштована соціальна дійсність. Важливо підкреслити, що мистецька освіта сприяє не тільки розвитку творчих здібностей і внутрішнього бачення особистості, а й формуванню «зовнішнього образу» культурної людини і громадянина.

Поняття «громадянська ідентичність» стосується суб'єктивних відчуттів індивіда, які є результатом його ідентифікації із суспільством у всіх його соціокультурних аспектах і формують особистісні якості та цінності. Громадянська ідентичність слугує для формування системи уявлень та смислів, що є точкою відліку для порівняння груп «ми» та «вони». Мистецтво займає основоположне місце у формуванні громадянської ідентичності.

З вищесказаного можна зробити висновок, що громадянська ідентичність є фундаментальною сходинкою в структурі особистості, а динаміка її формування забезпечується спеціальними психолого-педагогічними ресурсами і складається з програм і методик формування цих якостей на етапі підліткового та юнацького віку.

Література

Chervonyi, P. D. (2023). Psychological and pedagogical features of the formation of civic identity in institutions of higher education with specific conditions of study. Psychological and pedagogical problems of professional education and patriotic education of the personnel of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, 1, 63-64. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7ab0adde-f3e8-44dd-a286-41239fd49245/content>

Kasyan, T. K. (2018). The role of art in the formation of national identity. *Bulletin of the Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytskyi*, 6, 57-61. <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/2571/2719>

Khokhlov, A. S. (2021). Art is a fundamental component of aesthetic education in the context of the form of a citizen's personality. *Personal spirituality: methodology, theory and practice*, 1 (100), 281-291. <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2021-100-1-281-291>

Kravchenko, T. (2023). Organizational and pedagogical conditions for the formation of the civic identity of students of institutions of higher education in Great Britain. *Advanced Linguistics*, 11, 169-180. <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/59683?mode=full>

Makarova, O. P. (2020). Formation of civic identity in institutions of higher education. *Academic notes of TNU named after V.I. Vernadskyi*, 153-157. <http://habitus.od.ua/journals/2020/20-2020/24.pdf>

Petrovska, I. R. (2017). Civic identity as a type of organizational identity. Collection of scientific works "Problems of modern psychology", (39), 244–256. <http://surl.li/mwcqc>

Pometun, O. (2023). Learning history and civic education as a factor in the formation of the national and civic identity of students in the conditions of war and post-war development of Ukraine. *Ukrainian Pedagogical Journal*, (2), 62–72. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-2-62-72>

Tokareva, A. V., & Chizhikova, I. V. (2021). Modern approaches to the formation of civic competence of students: international and national contexts. *Bulletin of Alfred Nobel University*, 1 (21), 88-93. <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2021/1/11.pdf>

Udovichenko, L. M. (2022). The problem of cultural and national identity and ways to solve it in the new Ukrainian school. *Collection of scientific works*, 37 (1), 70-75. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.3710>

Zinenko, A. (2018). Identity and its reflection in the art of the modern world (on the example of art exhibitions in the USA). *Collection of scientific works, modern art*, 14, 151-160. <http://sm.mari.kyiv.ua/article/download/152237/153409>